

AN-SIKTET

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Nr 4

Årg. 7

December 1994

Återblickar på det år som gått ...

Under 1994 har medlemsvärvningen utfallit positivt och då endast ett fåtal har slutat, så har slutresultatet blivit ett plus.

Hösten -92 och våren -93 hade vi "vuxit" ur Metalls samlingsrum och tyckte att vi måste se oss om efter en bättre samlingspunkt. Valet föll på Centrumgården, lätt tillgänglig, fräscht och trevligt. Det gick bra ett tag men under den gångna hösten har medlemmarna svikit.

Det gäller ju att vi som medlemmar visar lite intresse. Programkommitténs representanter gör ett storartat arbete, genom att planera och genomföra våra träffar och utflykter, men impulserna till program måste komma från medlemmarna. Hjälps vi inte åt så blir det lätt så att hela verksamheten går på tomgång.

Vi kan alltså konstatera att färre och färre har kommit till mötena under hösten. Är det så att programmet börjar bli enformigt? Om det är anledningen så har vi i programkommittén och styrelsen en önskan om att ni hör av er och framför vilka ämnen ni vill höra mer om eller om det är helt andra saker ni vill göra. Kom med lite nya ideér.

Det är viktigt att vi pratar med varandra för på så sätt kanske ideér om nya aktiviteter kan komma fram och vinna gehör. Vår förening är ju inte till för de valda ledamöterna utan för oss alla.

Endast tillsammans kan vi utvecklas genom att byta erfarenheter!

God fortsättning önskar jag alla.

Birgitta

Jan-Olov Råberg

Föreningens kassör har avlidit torsdagen den 14 oktober i en ålder av endast 46 år.

Janne blev vald till kassör när föreningen bildades 1987, ett uppdrag som han innehade till sin död.

† † †

Under oktober månad har även **Ulla Hörberg**, 72 år och **Isse Lönnhammar**, 82 år avlidit.

Vila i frid!

* * *

Eric Carlsson i Norrhyttan, Vikmanshyttan fyllde 80 år torsdagen den 8 september.

Eric är född i Stora Skedvi och uppväxt i Folkärna. En person med många strängar på sin lyra. Förutom fackliga och politiska uppdrag är Eric en stor släkt- och bygdeforskare.

Föreningen har även haft glädjen att ha Eric som föredragshållare.

Hjärtliga gratulationer framföres härmed i efterhand.

* * *

Red. ber att få instämma i gratulationerna och kan samtidigt påpeka att antavlan denna gång är inlämnad av Erics hustru Clara.

Red. vill också framföra ett stort tack till Er alla som bidragit med artiklar till An-Siktet under det gångna året.

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

postgiro 58 45 11 - 0

medlemsavgift 75 kr
familjemedlem 25 kr

abonnemang (lån av mikrokort och -film) 175 kr

ORDFÖRANDE

Birgitta Larhm
Kärrgatan 4 C
775 52 KRYLBO
tel 0226-12192

SEKRETERARE

Mats Olsson
Axel Johnsons väg 85
774 34 AVESTA
tel 0226-80177

SUPPLEANT

Vakant

VICE ORDFÖRANDE

Viktoria Nilsson
Baggbovägen 8
774 91 AVESTA
tel 0226-80882

MATERIALFÖRVALTARE

Barbro Vikström

SUPPLEANT

Lars Östlund
Västerbovägen 9 A
775 53 KRYLBO
tel 0226-10867

KASSÖR

Lena Berggren
Lappkällstigen 3
774 61 AVESTA
tel 0226-58355

POSTMOTTAGARE

Barbro Vikström
Mattsbogatan 20 E
774 40 AVESTA
tel 0226-55602

AN-SIKTET REDAKTÖRER

Birgitta Larhm

Barbro Vikström

PROGRAM- och ARBETSKOMMITTÉ

Göte Riseby
Mattsbogatan 17 C
774 40 AVESTA
tel 0226-51128

Anders Hedström
Östra Parkgatan 53
774 33 AVESTA
tel 0226-52331

Bo-Eie Johansson
Grytnäsvägen 49
774 62 AVESTA
tel 0226-53895

Maths Henriksson

Skogslund 4360
774 92 AVESTA
tel 0226-31051

Solveig Selldin

Bragegatan 8
774 41 AVESTA
tel 0226-54346

Författaren ansvarar själv för insänt material.

NYA MEDLEMMAR:

Henrik Bengts
Prästgatan 2 B
774 31 AVESTA
tel 0226-80010

Arne Hallin
Liljevägen 12
774 61 AVESTA
tel 0226-53726

Barbro Karlsson och
K-G Karlsson
Åsgatan 10
774 41 AVESTA
tel 0226-57307

Birgitta Blomgren
Björkvägen 17
810 10 TORSÅKER
tel 0290-40159

Terese Jernberg
Telegatan 12 C
774 31 AVESTA

Eivor Ramnell
Åsgårdsvägen 31 A
774 60 AVESTA

Museibesök i Byn

Dragspel, dragspel, dragspel ...! De flesta förstår nog att det handlar om Carl Jularbomuseet. Den 15 september 1994 träffades drygt 20-talet personer för att vara med på visningen av två av Avestas sevärdheter. Som en extra bonus erhöll varje deltagare ett exemplar "Nyttiga årtal för släkt- och hembygdsforskare" som SVAR sammanställt.

Vi började med det museum som är uppbyggt kring Carl Jularbo och hans samling av dragspel. På grund av ett beklagligt missförstånd mellan biblioteket och museet så fick vi ingen guide men som plåster på sårerna fick vi var sitt litet häfte om Carl Jularbo som annars säljs till besökarna. Först när man kommer in i museet är dragspel uppställda i ett spisrum, kanske liknande det kök där Kalles far brukade ordna "skrammeldans". Med skrammeldans menades att i stället för inträde så "skramlade" man in pengar till spelmännen. Här inne finns bl.a. flera Magdeburgerspel.

Nästa rum är uppbyggt som en gata med gatlysen och fronten från en bil. Jag är ingen bilkännare men föreställer mig att det skall föra tankarna till Kalles vita Cadillac. I det tredje rummet finns flera bås där man kan lyssna på olika inspelningar som Carl Jularbo gjort. Sen kommer man in i kafédelen där vi inmundigade kaffe med bröd. Naturligtvis var det dragspel av olika sorter överallt. I sanning imponerande! Ett eldorade för dragspelsälskare.

Vi hade planerat en promenad genom Byn till nästa begivenhet, Myntmuseet, men vädergudarna ville annorlunda. Regnet vräkte ner så vi packade in oss i tillgängliga bilar och åkte dit i stället.

Framme vid Myntmuseet hälsades vi välkomna av våra två guider, **Nancy Berntson** och **Lars Morsing**. Vi delades upp i två grupper och jag hamnade i Nancys grupp. Vi började i den första salen där silver- och guldmynten finns. Där finns också besittningsmynt och kopparmynten efter 1831. Här fick vi också chansen att se de första sedlarna, ett mynt värt fem ecu och många andra mynt. Samtliga jubileumsmynt från 1721 och framåt finns i museets ägo liksom många minnesmedaljer och kastmynt.

Den andra salen, Avestarummet, innehåller plåtmynt. Massor med kopparplåt. Där finns också museets klenod, 10-dalermyntet. På ena väggen finns 13 st 8-daler och det är världens största samling av sådana plåtar. Förutom Avesta-mynten finns även Karl XII:s nödmynt och plåtar slagna i andra bruk som t.ex. Kengis Bruk i Norrbotten.

Avesta Jernverks AB beslöt att uppföra myntmuseet för att uppmärksamma företagets 100-årsjubileum 1983. Fil.dr. Bertel Tingström, Uppsala, har katalogiserat mynten och arrangerat utställningen.

Nancy är en kunnig guide och vilka frågor vi än ställde så fick vi heltäckande svar. Jag hörde från den andra gruppen att Lars är hennes like. Tack ska ni ha för den intressanta inblicken i myntets historia. Museet är ett eldorado för numismatiker.

Barbro

INDELNINGSVERKET OCH SOLDATER I FOLKARE KOMPANI

Sivert Wester, Möklinta, författare till böckerna *Martin Ekström - orädd frivillig i fem krig* och *Folkareskolor 1642-1966* gästade Folkare släktforskarförening vid mötet den 18 oktober och berättade kunnigt och intressant om indelningsverket och soldatöden i Folkare kompani i gångna tider.

Då Sveriges konung Karl X Gustav dog 1660 var sonen Karl XI endast fem år gammal och landets affärer fick skötas av en förmyndarregering. Finanser och armé liksom många andra praktiska ting missköttes under denna tid. Den unge Karl XI hade varit ganska ointresserad av sitt lands angelägenheter, men förändrades och genom reduktion kunde han till stor del "sanera" den usla ekonomin. Han deltog själv i allt som hände och drog upp riktlinjerna för en mästertligt organiserad statshushållning och indelningsverket, till vilket han i historieböckerna anges som fader till.

Huvudprincipen med det nya indelningsverket var att officerare och manskap skulle vara bofasta och utgöra en del av allmogehushållet. För att få ett så rättvist system som möjligt avsatte kronan jord och anslog pengar. Förslaget godkändes - trots adelns motstånd - vid 1682 års riksdag. Ett generalindelningsverk inrättades snart och där fanns listor över varje soldatrote, ryttarhushåll, varje regemente o s v. I Karl XI:s armé fanns omkring 40 000 man indelta i trupper och ca 25 000 värvade. För officerarna gällde det att de fick boställen vars storlek var knuten till tjänstegraden och de skulle i sina regementesdistrikt övervaka knektar och ryttare. Två av officersboställena i Folkare kompani var Kungsgården i Folkärna och Öster Bännbäck i By. I Öster Bännbäck fanns för övrigt ett mycket gott laxfiske. Två av löjtnantsboställena fanns i Mesta i Folkärna och Knallasbenning i Grytnäs. Rustmästaren bodde i Mästerbo i Grytnäs och fänrikar fanns bosatta i bl a Karlbo och Bergshyttan i Folkärna.

Varje socken delades upp i s k rotar. Folkare kompanis 150 rotar var uppdelade enligt följande: Hedemora 1-57, Grytnäs 58-79, Folkärna 80-118 och By 119-150. Dessa skulle i sin tur skaffa fram en soldat. Ofta hämtades nya soldater bland böndernas stora barnaskaror, soldatsöner eller bland dagkarlar och annan "överskottsbefolkning". Ibland tvingades man göra rena tvångsrekryteringar. Särskilt gällde detta i tider då hela socknens soldater rest ut i krig och stupat eller hemkommit invaliderade. Åldern på de nyrekryterade var ofta mellan 18-30 år. Vid 55 års ålder erhöll man "pension" och fick istället ofta tjänst som kyrkväktare eller byskollärare.

Soldaterna tilldelades i indelningsverkets system ett eget namn, eftersom det annars skulle vara svårt att skilja alla -sonnamn åt. Namnen hämtades t ex från djurriket (Lekatt, Tiäder, Humla, Lärka), platser (Wester, Öster, Berg, Söder) eller från den förste rotesoldatens egenskaper (Goliat, Liten, Frimodig, Saktmodig, Rask). När namnen hämtades från soldaternas egenskaper kunde detta föra med sig att när den storväxte soldaten Goliat så småningom ersattes av en småväxt soldat fick denne i allafall heta Goliat o s v. Att soldatnamnet följde roten och inte soldaten är också värt att notera för släktforskaren. Det kan vara lätt att blanda ihop flera soldater med samma namn!

Karl XI intresserade sig även för soldattorpens utseende och självaste ingenjören och tecknaren Erik Dahlberg (han med planchverket *Suecia antiqua et hodierna* med kopparstick över 469 svenska städer) fick konungens uppdrag att även göra ritningar till ett standardtorp för soldaterna.

År 1682 infördes även en allmän uniformering för rotesoldaterna. Rotebönderna var skyldiga att hålla sin soldat med strumpor och skor och sände klädpengar till regementeschefen, som bar ansvar för att regementet var reglementsenligt skrudat. Den pedante Karl XI reste själv runt till landets regementen för att inspektera de indelta rotesoldaterna och deras utrustning (se nedan).

Mundering och underhåll var alltså roteböndernas skyldighet. Soldatens livmundering skulle finnas förseglad hos rotemästaren, som var rotens huvudman, men gevär, ränsel, mattornist och dricksflaska fick soldaten ha hemma på torpet, "så mycket bättre sig dervid soldaten vänja kan".

Armén bestod sedan gammalt av infanteriregementen med åtta kompanier och bestod av ca 1 200 man per regemente. Rotesoldaten hade vissa skyldigheter, som att utföra tre dagsverken hos prästen, biträda vid skogsbränder, eldsvådor, skallgångskedjor och ställa upp när det skulle paraderas vid kyrkan. Soldaterna fick faktiskt lite av en statusställning i socknen, eftersom de ofta var beresta och kom med nya intryck och idéer.

Sivert Wester berättade även en del om Folkare kompanis soldaters öden och äventyr i t ex Narva 1704, Saxen 1706, Ukraina och Poltava 1709. I slaget vid Poltava dödades 200 Folkare-soldater och resten sattes i rysk fångenskap. Då få som överlevde frigavs och återvände till Sverige 1720-21. Åren 1761-88 var det någorlunda lugnt på krigsfronten, men så utbröt ett par krig i Finland 1788-90 och 1808-09. Den sista striden utkämpade Folkare kompani - och förhoppningsvis också Sverige - i slaget vid Maastricht 1814, efter vilket 18 soldater härifrån erhöll medalj för tapperhet i fält.

Som avslutning gick Sivert Wester igenom Folkare kompanis samtliga rotar av år 1822 och berättade kortfattat om de soldater som då var i tjänst; rotens namn, nr, soldat och ålder samt antal tjänsteår.

Sivert Wester arbetar för närvarande på ett arbete om indelningsverket och Folkare kompani. Det är ett mycket omfattande förarbete och resultatet kommer förhoppningsvis i tryck så småningom, vilket vi verkligen ser fram emot!

DEN HELIGA BIRGITTA

Inger Chan, bibliotekarie och vinnare i TV's Kvitt eller Dubbelt, berättade om den mångfacetterade kvinna som vi känner, eller rättare sagt inte känner, som Heliga Birgitta.

Birgitta Birgersdotter, född ca 1303 och död 1373, var en mycket komplicerad kvinna, vars politiska gärningar är lättare att förstå än de religiösa. Hennes kännetecken på avbildningar är huvudduken, boken och pennan, vilket visar vilken ovanlig kvinna hon var, en kvinna på 1300-talet som skriver!

Birgitta var en kvinna som hade en dröm, en vision, och som oförtrutet arbetade för att genomföra sin dröm att gjuta nytt andligt liv i kyrkan, som hon ansåg hade stelnat.

Birgitta hade 3 vägar att följa för att realisera sin dröm:

1. Grunda en orden, där klosterregeln var viktigare än klostret i sig
2. Förmå påven att flytta tillbaka till Rom
3. Predika, men då Birgitta inte hade en kyrka att föra ut sitt budskap i, blev hon i stället vår första svenska författare som skrev på svenska. Birgitta nedtecknade sina ca 600 uppenbarelser, sin klosterregel och en del annat.

Som exempel på hur mycket Birgittas uppenbarelser påverkade samtiden kan nämnas att medeltida konst före Birgittas resa i det heliga landet, oftast visade Jesusbarnet liggande i en krubba, efter Birgittas uppenbarelse visas barnet liggande på golvet för så hade Birgittas vision visat händelsen.

Egentligen är bara "politikern Birgitta" utforskad, "författaren" och "resenären" är okända kvinnor.

Birgitta var en van resenär, hon reste bl a med sin make Ulf till Santiago de Compostela i Spanien. Under åren i Rom var hon bl a till det heliga landet och reste många gånger till södra Italien, Neapel, där hon var god vän med drottningen.

1345 fick Birgitta sin kallelsevision, där Gud talade om för henne att hon skulle vara hans språkrör i världen. Innan denna vision hade Birgitta haft andra visioner, där olika helgon och även jungfru Maria hade talat till henne.

Även kyrkan godtog Birgittas visioner/uppenbarelser, och hög kyrkans man skrev till påven i Avignion om detta.

35. En av de äldsta Birgittabilderna: Skederid i Uppland (nu SHM), troligen ett italienskt arbete från 1300-talets slut.

1350 reser Birgitta till Rom, för att möta påven som hon tror ska flytta till Rom just det året. I Rom lever Birgitta som en botgörerska - ett mycket spartanskt liv, där hon späker sig, fotvandrar mellan kyrkorna i staden för att be, en av kyrkorna hon ofta besöker ligger 2,5 km från hennes bostad. Under denna tid godkänner påven Birgittas klosterregel, men inte utan förändringar. Han skapar den inte som en helt ny orden, och han tar bort förbudet mot donationer.

Birgitta återvänder inte i livstiden till Sverige, hon stannar i Rom, för ifall att påven skall flytta tillbaka till sin "riktiga" plats i Rom enligt Birgittas sätt att se.

Birgitta dör 1373, och förs då tillbaka till Sverige, bl a via Öland, Kalmar, Söderköping, Linköpings domkyrka innan hon får sin sista vila i Vadstena, där klostret ännu inte står färdigt. Vadstena kloster invigs bit för bit fram till 1430 när sista delen står klar, kyrkan. Denna kyrka är helt uppförd efter Birgittas ritningar, koret i väster (de flesta kyrkor har koret i öster) och kallades "blå-kyrka" pga den blå tonen i kalkstenen den var uppförd av. Från början fanns det inga färgade glasfönster i kyrkan, det skulle vara så enkelt som möjligt.

På 1400-talet var det status bland stormännen att donera stora gåvor till Vadstena kloster, och en ännu större ära att bli begravd där. Vadstena var vid denna tid ett stort kulturcentrum, enligt klosterregeln var allt mycket enkelt, men "böcker för studium får det finnas så mycket som klostret har råd med". Dessvärre var "kulturmarodören" Gustav Vasa kung efter Vadstenas storhetstid, varför han kunde sabotera en hel del där.

Det finns en mycket intressant klosterdagbok som Birgitta började föra när maken Ulf dör, och som även innehåller hennes klosterregel. Klosterdagboken, som förs ända fram till 1545, innehåller förutom dagboksanteckningar register på alla nunnor och prästmunkar som hörde till klostret, samt alla andra som hade med klostret att göra. I denna klosterdagbok kan man bl a utläsa att det var vanligt att nunnorna kunde läsa.

Riktigt VARFÖR Birgitta "blev som hon blev" vet man idag inte, det är allför mycket som är "outforskat" för att man ska kunna säga något bestämt, vad man vet är

- hon var dotter till en storman, och senare själv gift med en storman och lagman, varför hon bör varit van vid politiska diskussioner
- hon var religiös och hade nära kontakter med kyrkan
- hon bör ha varit en karismatisk person som fick med sig folk
- hon var endera älskad eller hatad bland folk.

Inger hade med sig några egna böcker om Birgitta:

Furstinnan av Närke som blev Heliga Birgitta av Hans Furuhaugen
Bilderna av Birgitta av Mereth Lindgren
Den Heliga Birgittas Himmelska Uppenbarelser, 4 band

Detta och mycket mer spännande och intressanta saker berättade Inger Chan om vårt enda (?) svenska helgon, Heliga Birgitta.

Lena Berggren

Riksstämman i Örnsköldsvik 26-28 augusti 1994

Sveriges Släktforskarförbund höll sin riksstämma i Örnsköldsvik, i Arken, ett nytt och mycket elegant konferenscenter som även inrymde bibliotek, där släktforskarföreningen hade en mycket fin lokal med flera rum med läsapparater och skrivmaskiner.

På fredagen inleddes stämman med ordförandekonferens i vilken drygt 50 personer deltog. Temat var **NYA IDEÉR OCH IMPULSER**. Flera representanter berättade om olika aktiviteter ute i föreningarna.

På kvällen gjorde vi en utflykt. Första stoppet var vid Själevads kyrka, en mycket vacker, åttkantig byggnad. Därefter fortsatte färden till Gene fornby, en boplats och ett gravfält från 100-600 e. Kr. (äldre järnåldern). Vår guide vid fornbyn var arkeologen Lena Edblom som mycket skickligt berättade om järnåldersfolket och deras boplats. Middagen avåts i långhuset och på grund av platsbrist fick en del av oss sitta i ladugården som åtskiljdes från bostaden endast av en vägg. Vi från FSF hamnade där och sittande på långbänk med tallriken i knät och kåsan i hand serverades norrländska specialiteter. Ett mindre spelmanslag underhöll oss med musik och dikter lästes på lokalmål.

På lördagen invigdes stämman av riksarkivarie Erik Norberg. På eftermiddagen hölls själva riksstämman, mera om den kan läsas i Angeläget och Släkt-historiskt Forum (finns i pärmar i släktforskarlokalen). Vill dock nämna att till ny förbundsordförande valdes Krister Larsson, f 1934, pensionerad generalmajor.

Flera olika föreläsningar med norrlandsanknytning gick av stapeln under lördagen och söndagen. Vad sågs om: Evert Bauduo: "Norrland och norrlänningarna i forntidens värld", Christer Westerdahl: "Kulturgränsen Nolaskogs", Irma Ridbäck som berättade om SVAR, Margareta Grafström: "Hur man roade sig förr", Lars-Erik Edlund (känd från TV): "Ortnamn, från Gene till Myckelgensjö". Detta var ett xplock ur det hela.

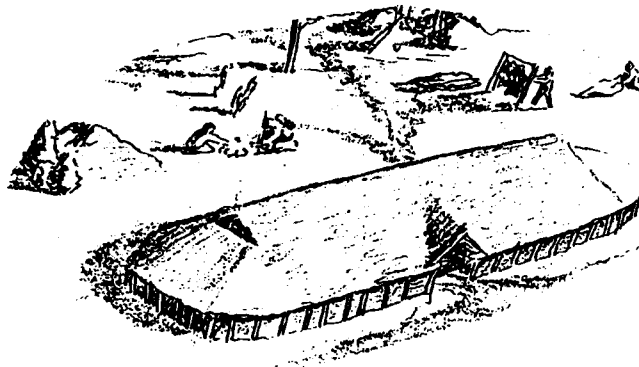
Ett fyrtiotal olika utställare hade också samlats, där fanns släktforskarföreningar från söder till norr, hembygdsföreningar, dataföretag, olika arkiv m.m. Riksstämman med dess olika aktiviteter är rena julafton för oss släktforskare.

Ett stort **TACK** till Släktforskarföreningen **Nolaskogs** för ett väl organiserat och genomfört program. Idén med buss från och till de olika hotellen, jättebra, snacka om service.

Som vanligt hade jag mina två "vapendragare" Barbro Vikström och Britt-Marie Lundell med mig till Örnsköldsvik.

Vi ses i Stockholm i augusti 1995!

Birgitta

DECEMBERKVÄLL

Den 7 december 1994 hade FSF den sista träffen för året. Liksom tidigare år var decembermötet ett konglomerat av aktiviteter. Vid ankomsten delades årets tips ut. Alla tog ivrigt itu med uppgiften. Kvällen inleddes med att en gammal film om Bergslagen visades. Därefter talades det om anor, i synnerhet från församlingarna kring Avesta. Eftersom det var så få mötesdeltagare så kunde tipset rättas ganska snabbt. Tipset i år byggde till stora delar på föreläsningar vi haft vid FSF:s möten och artiklar i An-Siktet. Det blev ett bra resultat i år och vinnare blev **Lars Östlund**, som fick ett bokpris. På andra plats kom **Erik Andersson, Pehr Groth och Anders Hedström** som belönades med var sin antavla med plats för åtta generationer. Resten kom på tredje plats.

Sedan var det dags för kaffe. Lussekatte och pepparkakor är ju också tradition vid årets sista träff och i år var lussebullarna dessutom hembakade. Överblivna bullar auktionerades ur till förmån för kopiatorfonden.

Efter kaffet berättade Birgitta Larhm lite om sin forskning kring förnamn där hon jämförde bruket av namn i Avestas församlingar med Mora. Hon konstaterade att det är ungefär samma namn som förekommer både i Avesta och Mora och att generation ett och tre heter ungefär samma namn. Kvällen avslutades med ytterligare en kort film på allmän begäran.

Endast ett tjugotal medlemmar mötte upp men de som kom verkade att trivas. Men man undrar vad det beror på. Vi blev tvugna att byta lokal för den vi tidigare använde blev för liten men som det är nu skulle också den lokalen kännas stor. Jag tycker att vi haft ett bra program under hösten och förstår inte varför medlemmarna sviker. Allt kan ju inte bara handla om bruk och smeder. Släkt- och hembygdsvetenskap är ju så mycket annat också, även i Avesta.

Barbro

NYTT I BOKHYLLAN:

ARKIVSKATTER

"Arkivskatter" är titeln på Sveriges Släktforskarförbunds årsbok 1994 med undertitel "Riksarkivet och släktforskaren". "Historiskt, sa Crusenstolpe" är början på den inledande artikeln, som är skriven av riksarkivarien Erik Norberg, där han ger en historisk tillbakablick på "Riksarkivet och forskaren".

Boken innehåller ett tjugotal artiklar som behandlar olika arkiv men också vad dessa arkiv innehåller såsom länsräkenskaper och likvidationer. SVAR:s nya arkiv- och kulturhus i Ramsele beskrivs också.

DE GAMLAS BERÄTTELSE

De gamlas berättelser utan tillägg i korthet antecknade af Häradsdomaren Mårten Lassus 1852. Det är ett anteckningshäfte som omfattar 100 handskrivna sidor och innehåller uppteckningar som Lassus gjorde efter folk från Vörå, Oravais och Maxmo i Finland och som nu för första gången publiceras i sin helhet. Man kan läsa om så vitt skilda saker som t.ex. "Wörå Kyrkan", "Trollkärningar", "Om en skendöd" och "Sveriges krig med Frankrike".

Boken är en gåva från Vörå Släkt- och Hembygdsvetenskapare och vi framför vårt varma tack!

KONSJÖGUBBEN OCH SILVERBÄGARNA

Författaren Udd Wilhelm Johansson i Hummelbo berättar i sin bok: "Från södra Dalarnas finnbygd" om Konsjögubben och dennes köp av silverbägare vid Hedemora marknad.

Konsjögubben hette annars Olof Jansson och var född i Konsjön år 1758. Han ansågs vara rik, och var annars nog ett original. Gick klädd i gamla vadmalsskläder, förskinn och en sliten skinnmössa. Vid ett besök på marknaden i Hedemora frågade han en guldsmed om priset på silverbägare. Denne snäste av gubben, som inte såg ut att kunna köpa silverbägare. Konsjögubben gick till en guldsmed i ett stånd mittemot. Där köpte han flera silverbägare inuti varandra och i den innersta silverskedar. Han tog sedan fram en plånbok av näver och betalade kontant. Den första guldsmeden, arg och besviken, sade att folk kunde väl klä sig så man såg vad de gick för. Konsjögubben lär då ha yttrat: -Hå å int röttjen som gör kårn, kôm ihôg hå till en annan gång.

HUR VAR DET NU MED BÄGARNA?

I en bouppteckning från 17 okt. 1831, (Olof Jansson och hustrun lämnade troligen då över till sone Anders och tog själva undantag,) finns bl.a. 4 silverkoppar om resp. $4\frac{1}{2}$ - $4\frac{1}{2}$ - 4 - och 3 lod upptagna. Nämnas kan att bouppteckningen också tar upp 3 hästar, 12 kor, 2 tjurar och 34 får och getter. Vidare 20 kopparkärl, 25 tennafat och 5 d' = stop. Boets hela behållning 1.542 Daler. (Konsjögubben var nog välbärgad!) Anders Olsson slutade som landbonde 1853 och lämnade över till sin son Erik Andersson. Vid en då hållen auktion ropade Jan Andersson från Lkusfallet in 2 av de 4 silverbägarna. De andra 2 blir kvar. Anders Olssons hustru, Anna Ersdotter, dör 1859 och bouppteckning hålls den 9 jan. 1860. I denna finns de 2 gamla bägarna kvar samt 11 st större och mindre silverkoppar om tillsammans 56 lod, samt 4 matskedar och 5 theskedar av silver. Var det dessa som Konsjögubben köpte i Hedemora??? Självdör han 1845 och måste då ha besökt marknaden i Hedemora mellan år 1831 och sin död.

MEDALJ FÖR ODLARGÄRNING

Olof Jansson var även en stor odlare. Under årens lopp odlade han upp drygt 4 tunnland åker enligt olika syneintyg. År 1813 fick han för uppodling, stentrummor och täckta diken "en förgyllt silverskådepenning" av Kungl. Patriotiska Sällskapet "att bäras å bröstet". Medaljen skickades till Prosten i By att senare överlämnas. Olof Jansson började också 1812 att bryta väg till Bagghyttan. I ett syneintyg av den 7 okt. 1825 intygar Johan Ersson och sexman Eric Pehrsson, båda från Ingeborgbo, att en tidigare ridstig förbättras till en farbar väg. De tror samtidigt, att Olof Jansson in hinner färdigställa vägen. Han var då 67 år och hade halva vägsträckan kvar.

KONSJÖGÅRDEN BRINNER

År 1765 den 11 juni brann dåvarande gården med "mest alt hwad de hade" enligt en anteckning i Husförhörslängden. Olof Jansson var då 7 år. Föräldrarna var borta på arbete och de 5 hemmavarande barnen, alla minderåriga, hade den 78-årige farfadern som tillsyn. Denne kunde inget göra. När föräldrarna kom hem på kvällen och såg förödelsten svimmade fadern på gårdsplanen.

Nytt boningshus byggdes senare mittemot det nuvarande, men nedanför vägen. Även detta är borta.

Olof Jansson blev gift med Christina Andersdotter från Horndalsbyn, och makarna fick 5 barn. Ättlingar finns fortfarande inom By s:n och andra platser.

LANDBOSTÄLLET KONSJÖN

Bönderna i Ivarshyttan, Hedemora s:n, hade sina fäbodan i Konsjön. Den första bofasta i Konsjön hette Swen Ersson, född i Bagghyttan 1660 och flyttade till Konsjön 1688. Fadern var från Ivarshyttan och inflyttad till Bagghyttan. Konsjön var landboställe under Horndals bruk fram till 1934, då bruket sålde jordbruk och skogar till Domänverket.

I nära 200 år var den s.k. Konsjösläkten landbönder på hemmanet.

Nytt boningshus byggdes 1854.

Telefon fick Konsjön 1947.

Ny väg till bl.a. Säfsbo byggdes 1951.

Elledning från Bensåsen drogs fram 1953.

Den siste landbonden, Gustaf Andersson, slutade 1964 och flyttade till Buska.

Konsjögården är numera fritidshus.

GEORG JOHANSSON

Artikeln är hämtad ur "Från By Sockengille 1993" och publiceras med författarens tillstånd.

ANTAVLAN

Några ord till min antavla

Först ett allmänt omdöme. En antavla ger ofta en bild av de förändringar som skett i släkten under de senaste 200 - 300 åren. De ger också anledning till begrundan. - Vem är jag, varför och varthän? Vilken är meningen med livet i all sin förgänglighet??

Min fars rötter finns i Gagnef. När farfar år 1873 flyttade till St. Tuna, blev det en markerad förändring i levnadsmönstret. Gagnefsfolket höll sig inom sina egna sockengränser, släkterna hölls samlade där. Men man måste söka sig ut för sin utkomst, man gick på arbetsvandringar, "herrarbeten". Under början av 1800-talet var det till Mälardalen och Stockholm, sedan till Norrlandskusten med sågverksindustrins tillkomst.

När någon gav sig ut hemifrån måste han ha av pastor utfärdat pass, som vid återkomsten hem skulle lämnas tillbaka med påskrift om var han varit. Dessa utfärdade pass antecknades i en särskild journal. Man gifte sig inom socknen, utsocknes var "utlänningar". Så det så!

Farfar blev änpling år 1879 och blev ensam med 4 barn där far var yngst. 2 ¼ år gammal. Farfar gifte då om sig med sin svägerska. Han måste ha någon som tog hand om barnen och hemmet.

Med flyttningen till St. Tuna kommer en ny tid där familjeförhållandena förändras snabbt. Farbror Anders, f. 1870 blir kvar i St. Tuna, faster Kristina, f. 1872 emigrerade år 1887, 15 år gammal, till Nord-Amerika (det året utvandrade 46.252 svenskar till Staterna) faster Johanna, f. 1874, kom till Enåker (bortom Möklinta) och yngsta brodern, Carl Johan, f. 1876, min far, flyttade till Hedemora. Där förvärvade han en fastighet på vilken han byggde bostad och uthus med ladugård och stall. Han blev därmed något av en "nybyggare" i Stubbersbo by.

Min mor har rötter i Hoberget, beläget mellan Vikmanshyttesjön och sjön Gessan i Sätters socken. Där bodde släkten i flera generationer alltsedan slutet av 1600-talet fram till sekelskiftet år 1800, då Erik Larsson, f. 1767, med familj flyttade till Hörnbo i s:a Hedemora. Av Hoberget finns intet kvar. Några grundstenar inne i den mörka granskogen och ansatser till åkerdiken vittnar om att här har man fått sin knappa utkomst.

Genom giftermål kom Erik Larssons son, Lars Ersson, f. 1791 i Hoberget, att flytta till Stubbersbo, byn mot gränsen till Norbergs socken. Byn där jag fick mitt barndomshem. Här kommer kontakterna med Norberg in i bilden. Mors farmor, Katarina Larsdotter, f. 1816, från Jakob-Lars i Ingolsbenning, var av bergsmanssläkt sedan generationer. Hon hade släkt och anor från Ingolsbenning, Fragg, Spjutsbo och Flängan i Norberg samt från Dullbo i Söderbärke.

Katarina Larsdotters morfars morfar var nämndemannen Jöns Persson i Flängan, 1694-1775, riksdagsman i Bondeståndet åren 1723, 1731, 1734 samt 1742-1743 för Skinnskattebergs och Gamla Norbergs Bergslag. Det är antecknat om Jöns Persson i Flängan, att han försökte avstyra Norbergarnas deltagande i Stora Daldansen år 1743, dock utan framgång. (Se Bjarne Beckmans avhandling "Dalaupproret 1743".)

Här förtjänar att omnämnas att bergsmän fanns i Norberg och Västerbergslagen ännu på 1930-talet. I Hedemora och omgivande socknar "försvann" de genom myndigheternas dekret vid sekelskiftet omkring år 1700, som gick hårt åt hyttor och hammarsmedjor. Skogen skulle reserveras för de "ädlare metallerna i Kopparberget och Silverberget".

Mormor har i övrigt sina anor från Viggens fjärding i norra Hedemora med inslag från St. Skedvi, Garpenberg och Grytnäs.

En antavla är mycket mer än namn. Det är livsöden, som träder fram från skuggornas och det förgångnas värld. För mig är det kvinnor och män, som fyllde sina dagar med arbete och möda bittida och sent. Det var skogs- och jordbruksarbete, det var byggnads- och stenarbeten, det var hantverksarbeten. Intet var dem främmande. De var mångsysslare. De hemmavarande fick bära tunga bördor när husbonden var borta på arbete. Man levde under knapphetens kalla stjärna, där alla måste göra sitt för livets uppehälle.

Jag ser framför mig min gamla morfar, hur han vid dagens slut tog fram sin nötta Bibel, och slutade dagen med ett GUDS ORD.

Det är för mig en minnesbild av gammal förnöjsamhet.

CLARA CARLSSON f Mattsson

Norrhyttan

776 95 VIKMANSHYTTAN

tel. 0225-333049

ANTAVLA FÖR

Clara Carlsson Norrhyttan (Norrhyttan)

GEN. I NR 2-3	II 4-7	III 8-15	IV 16-31	V 32-63	
21 Carl-Johan Mattsson 13-12-1876 St. Tuna Hedemora 1897 g 1902 Stubbersbo +23/1 1959 Hedemora	Bo Mats Eliasson 5/1 1845 Gagnef St. Tuna år 1873 +2/12 1922 St. Tuna	Elias Olsson 1793 Gröntuv, Gagnef +5/1 1846 Moje, Gagnef	Liss Petter Olof Persson 1750 Gagnef +1832 Gagnef Spögubb Britta Jonsdotter 1752 Gagnef +1834 Gagnef	Per Olsson 1719 Gröntuv +1787 Gagnef Brita Matsdotter 1720 +1794 Gagnef Jonas Persson 1705 kyrkv +1783 Gagnef Anna Persdotter 1712 Djurås +1780 Gagnef	
		Kerstin Matsdotter 7/1 1808 Tjärna Gagnef +21/3 1865 Gagnef	Mats Ersson Vestman 1776 soldat, +1831 Gagnef Cherstin Persdotter 1767 +28/9 1809 Gröntuv Gagnef	Eric Ersson 1736 Gagnef +1813 Gagnef Brita Andersdotter 1742 +1820 -"-	
		Kanders Kerstin Matsdotter 5/8 1849 Gagnef +18/10 år 1879 i St. Tuna	Kanders Matts Matt- son 1822 Östtjärna Gagnef +10/7 1893 Moje, Gagnef Brita Matsdotter 25/1 1817 Östtjärna Gagnef +4/11 1883 Moje, Gagnef	Kanders Mats Ersson 1793 By Gagnef +24/4 1857 Gagnef Brita Matsdotter 1793 Öst- tjärna +15/8 1867 Gagnef Mats Jansson 1786 Moje Gagnef +30/6 1851 Gagnef Kruskop Anna Andersdotter 1792 Gagnef +5/1 1858 G-f.	Eric Persson 1762 By Gagnef +1825 Gagnef Britta Ersdotter 1758 Gagnef +1817 -"- Kanders Matts Mattsson 1768 +1844 -"- Anna Persdotter 1771 Gagnef +1842 -"- Jan Mattsson 1757 Gerde -"- +1809 -"- Sara Persdotter 1760 Gagnef +1832 -"-
		Johan Johansson 12/3 1851 Hedemora +20/12 år 1934 Hedemora	Johan Larsson 1821 Stubbersbo, Hede- mora, +14/8 1892 Hedemora Catarina Larsdotter 14/11 1816 Ingols- benning Norberg +10/7 1900 Hedemora	Lars Ersson 1791 Hoberget +24/6 1865 Stubbersbo, Hda. Greta Ersdotter 1791 St. Skedvi +29/9 1845 Hedemora Bergsman Lars Larsson 1791 Ingolsb. +9/8 1874 Norberg Sara Jansdotter 1788 Fläng- an Norberg +8/9 1868 Norb.	Anders Olsson 1762 Gräv +1830 Gagnef Brita Olsdotter 1762 Moje +1831 -"- Erik Larsson 1767 Hoberget +1809 Hörnbo Lisa Ersdotter 1757 Säter +1815 Hedemora Erik Mattsson 1761 St. Skedvi +1825 -"- Cathrine Ersdtr 1751 St. Skedvi +1835 "
31 Klara Johansson 29-6-1880 Stubbersbo Hedemora +11/8 1967 Hedemora	Johanna Catarina Ersdotter 25/9 1852 Pershyttan +28/4 år 1921 i Hedemora	Erik Jansson 1826 Sjönsbo Hedemora +7/8 1906 Pers- hyttan Hedemora Stina Ersdotter 21/7 1824 Pershytta +13/12 1907 -"- Hedemora	Jan Andersson 1797 Born, Grytnäs +5/5 1830 Hedemora Stina Ersdotter 1795 Hda +24/2 1869 Sjönsbo -"- Erik Andersson 1796 Hede- mora +19/3 1866 Hedemora Caisa Ersdotter 1796 Persh +26/9 1862 Hedemora	Lars Andersson 1753 Dullbo +1817 Norberg Cajsa Hansdtr 1763 Ingolsb. +1808 -"- Jan Ersson 1754 Flangan + i Söderbarke Lisa Hansdtr 1757 Vastanfors + 1831 Norb Anders Andersson 1767 Grytnäs +1852 G-g. Cajsa Andersdtr 1758 Hda +1802 Grytnäs Eric Johansson 1759 Hda +1816 Hedemora Stina Andersdtr 1764 " +1817 -"- Anders Ersson 1764 Kohls Hda +1819 " Christina Jansdtr 1766 +1814 Hedemora Eric Ersson 1767 Persh. +1812 -"- Margareta Larsd. 1766 Norrh-n. +1837 Hda	

BERGSMANS-HISTORIER

berättade för

Carl Larsson i By

I vård och vako

I JULAS VAR DET OVANLIGT VACKERT PÅ JULAFTON OCH JULNATTEN.

På julkvällen, sedan vi ätit julgröten, sjungit julpsalmen och redde oss att gå till vila, fyllde jag ett stenfat med gröt och gick ut för att fägna gårdstomten.

En sådan gudomligt vacker natt! Månen var gömd av en hinna av moln, jämt och fint vävd som ljust valmar, och hela himmelskupan syntes mig lysa. Ljuset hade ingen källa, det jag kunde se. Det var överallt, det kom ovanifrån, från sidorna, och från den vita marken lika mycket. Det kastade ingen skugga, utan det var lika ljust på alla sidor av husen. Skogen stod tyst och allvarsam på andra sidan egorna, och gärdesgårdar och stängsel, diken och vägar rutade hela den ljusa slätten, där byarna lågo som olika mönster, utbredda på en vacker, vit yllerya, som sträckte sig ända långt bort till bergen i norr. Det lyste ur alla gårdar och stugor, ett ljus, som såg rent och nytvaget ut, därför att i kväll voro alla veckar putsade, alla lampor rena, alla fönsterrutor och gardiner nytvättade. Men ändå blänkte stugfönstren gula och skumma emot det vackra, mjölkvita ljus, som himmelen och jorden utsände.

Fram över egan emot skogen krökte sig ett rävspår som en buktande kädja. De närmaste länkarna däri stodo nästan djupblå mot det vita, men de ljusnade längre bort, tills de sista skälvande flöto ihop för ögat.

Så vackert allting var! Jag fick nästan tårar i ögonen inför rävspåret, för att det krökte så vackert och förtonade så fint. Och jag undrade, om räven, som gått där, fått någon föda ikväll. Hade jag fått se honom just då lunka iväg inåt skogen med en av våra värphönor i gapet, skulle jag ingenting sagt, utan bara tänkt att han skulle väl ha sitt han också i denna signade natt. Och för han gjort ett så fint spår.

Så underbart tyst och stilla! Alla ljud, som mitt öra annars brukat fånga om nätterna, vilade. Ingen pringla sjöng borta på åsen, ingen dräng visslade borta i byarna, ingen flickröst skrattade eller sjöng, och ingen lykta skred mellan husen i grannbyn, svängande i takt och skuggad av bärarens kropp.

I ladugården och stallet var det tyst och fridfullt, en sådan där rofull tystnad, som endast jul och välfägnad förmå ge. När jag lyddes utanför staldörren, hörde jag hur hästarna skuro fodret med ett kraftigt malande ljud, och jag kände igen deras särskilda sätt att tugga. Jag hörde hur Gammeln tuggade med det mörka ljud som gamla hästar få, isynnerhet sedan de nyss druckit, och jag hörde de båda yngre mala med raskare takt. Emellanåt dunkade det till i halmen, då de böto om fot. Med örat vid ladugårdsdörren hörde jag korna idissla med ett smaskande läte. Det lät smort och belåtet. Och mitt hjärta gladdes åt den allmänna belåtenheten, åt tystnaden och ron över all ängden, och åt att det var jul. Det var riktig julstämning, som det endast kan bli på en bondgård, där den delas av både människor och djur.

På kastlogen lågo drösarna med mjuka runda former, och från skånet hängde kärvarna ner med ett mjukt fall. Där var det också så tyst och skönt. En liten råtta pep i en vrå, men det störde inte ron, snarare hörde till. Jag log åt pipet och lovade, att i natt skulle hon få äta så mycket hon ville. I natt skulle vi vara vänner, alla som levde på gården, både folk och få.

Jag ställde grötfatet på golvet. Gröten låg vit och god i fatet, och smöret rann i gula rännilar över det vita. Vackert det med. Men så kom jag att tänka, att jag bra gärna skulle vilja se tomten en enda gång, och så bar jag ut gröten igen och ställde den utanför väggen i en malmskrinda och gick och ställde mig bakom en bodknut.

Där stod jag och njöt av all stillheten och ron omkring mig och hörde tornuret slå borta i kyrkan, svagt och överkligt. Jag försökte räkna slagen, men tappade bort mig. Men det var nog midnatt, det såg jag på nattens färg. Jag stod och tänkte på hästarna och korna, på räven, som gått över egan, på alla människor jag kände tänkte jag, en och en, och på alla andra i klump. Nu voro ljusen släckta i gårdarna överallt, mänskorna sovo. Jag var bestämt den enda som var vaken, och jag kände mig stort och stolt ensam. Allting var så tyst, luften så stilla, att jag nästan visste, att i en så underligt stilla natt och julnatt till skulle någonting hända. Någonting underbart, och jag nändes inte röra mig för att inte störa jordens andakt och skrämma bort det, som jag väntade skulle komma.

Men så kom jag att titta åt logen till. Hjärtat stannade ett ögonblick, och jag höll andan ofrivilligt. En skugga smög sig efter logväggen fram till skrindan, där jag ställt gröten. En lång och mager mansskepnad, klädd i grått valmar, tyckte jag, men jag såg logväggens springor och såtar tvärsigenom den gråa skuggan.

Tomten! - Äntligen! Hjärta och andedräkt befriades och flögo iväg, pulsen bultade, och blodet susade. Så fick jag då äntligen se en tomte, och nu samlade jag hela min själ i ögonen, glömde allt och bara såg. Han var inte alls lik en tomte sådan man ser den ritad i alla julpublikationer av Jenny Nyström och andra. Han var klädd i grå långrock, snösockor av svart tyg och en mössa med ett sälskinnsbräm, som var uppviket och snibbarna knutna ihop över hjässan med ett smalt svart band. Och han såg inte ut att vara mer än omkring 40-50 år. Han var litet lik min far, fast skägget var olika. Det gick bara under hakan. Med ens gick det upp för mig, att det var farfar. Och jag sökte erinra mig allt, som jag hört berättas om farfar, men hann inte med stort, förrän jag fick se en skugga till skymta vid logväggen, lika ljus och överklig som den första. Den nykomne såg äldre ut, var krökt av år, gick med käpp och var ålderdomligare klädd. Det var bestämt farfars far. Han slog sig ner på skrinhornet med en lätt suck, som alla gamla göra, då de sätta sig. Så kom en skugga till, eller rättare var där, innan jag visste varifrån den kommit. En sådan vacker gammal man! Hans vita hår lyste omkring ett slätrakat blitt anlete. Han hade svart långrock och knäbyxor, och i skorna lyste ett par spännen blekt och stilla. Det var väl farfars farfar. Så var en fjärde där. Han var litet lik Linné, som han mestadels avbildas, kanske mest för den tjocka halsdukens skull, den granna rocken och det prästerliga utseendet. Han hade en käpp med krycka i form av en liten kopparyxa, prydd med sirater. Det var alltså farfars farfars far. Han nickade åt de andra och satte sig som de. Och så kom den femte. Han såg fattigare ut än de andra, och dessutom var han halt. Jag hade ofta undrat, varför farfars farfars farfar inte behöft gå ut i krigen under Karl XII, men nu förstod jag, att han sluppit för sin hälta. Så kom där ännu en, en stor duktig karl, nästan helt klädd i skinn. Han såg präktig ut i sin stora hatt och duktiga stövlar. När han kom reste sig alla de andra och hälsade: "God jul, fader!" Och han svarade med ett egendomligt hårt uttal: "God jul, sånar!" Och så satte han sig mitt på skrindans framgavel. Ingen mera syntes till, och då förstod jag, att han måste vara åltfar, den som odlat upp mera jord och från början byggt gården. Han bar en stor värja instucken i en järnskodd träbalja och fäst vid ett sorts skärp av gult sämskläder, som knarkade torrt då han rörde sig. När han satte sig, slängde han värjan bakåt med en snabb och van rörelse.

När de alla sutto, frågade han sin son, den halte: "Haver något timat i skogen, sedan vi sist råkades, min son?" "I skogen är allt väl, fader," svarade denne. "Björnen är förlängesedan fördreven, och de stora furorna äro gångne. Jag haver släckt åskeld två resor och hjälpt en ko, som gått ner sig i Finntuna mosse. Hitom Lomtjärn ligga många trän fallne av vind, fader."

"Det är gott, son," sade åltfar, "jag skall vända husbondens steg däråt."

"Haver något hänt i hyttorna och smedjorna?" frågade han min farfars farfars far.

"Hyttorna äro nedblåsta, och hamrarna ha tystnat, fader," svarade min farfars farfars far.

"Det är sant, son. Men du vakar väl vid strömmarna, och du ser till, att icke sindret tänder, när det yr kring hamrarna?"

"Jag vakar, fader," svarade min farfars farfars far.

"Hur står det till i vretom och i täppom?" frågade han den näste.

"På vretarna är allt gott, fader", svarade denne. "Jorden vilar i tjälen, och snön ligger mjukt kring det gröna råggräset. Råttorna gå under snön och sorkarna, men de äro få, fader. Där ligger snesstör kvarglömd i Aklysnan sedan mecksmässa."

"Jag skall vända husbondens steg ditåt, son", sade åltfar.

"Haver du något att mäla från lider och bodar, son?" frågade han min farfars far.

"Redskapen tarva nog lagning och tjära, fader," svarade han.

"Jag skall vända husbondens minne däråt, son".

"Haver något timat i lågar och på skullar, son?" frågade han farfars far.

"Taket läker på härbret, och drösarna ligga väl tjocka, fader."

"Jag skall påminna husbonden därom, son."

"Haver något timat i stall och föks min son?" frågade han slutligen farfar.

"I stallet är allt gott, fader. Höet är gott och rikligt, och öken vid gott gånghull. Jag har bundit dem många gånger, då husbonden glömt det, och i kyndelsmässtiden släckte jag en gnista, som fallit i stillgången. I fökset är ock allt gott, fader. Men Döden slog en ko i våras och två lamm."

"Kunde du inte mota Döden, son?"

"Nej, fader, Döden var starkare än jag."

"Har mera timat, son?"

"Jag har lossat kornas bindslen, när de fastnat om nätterna, och jag har klappat dem och pratat med dem, då de varit rädda för åskan. När jag ej kunna hjälpa själv, har jag väckt husbonden, och i Larmsmässtiden använde jag åskelden två resor."

"Det är gott, son" sade åltfar. "Det är allt gott, sånar. Vård och vako, det är vårt arbete. Varen trogne och hjälpsnare! Jag har arbetat nog och undfår min frihet i detta året, men I skolen fortfara med vakandet, tills Eder tid slår. Vi ha alla varit fäder och husbönder på denna gården, och vi skola stanna, så länge den är i vår släkt. Gud skydde och hjälpe alla dem av vårt blod, som nu leva och andas på gården!"

De blottade alla sina huvuden, och sedan åltfar läst en kort bordsbön, åto de gröten under tystnad.

Åltfar hade träsked, och hans son, den halte, hade en trasig hornsked. Så fattig och utarbetad han såg ut! Men han var ju på gården under Karl XII, och då var det svårt för Sverges bönder. Han hette Eric Pehrsson, och det var han, som skänkt den där tackjärnshällen till kyrkan, som nu ligger i vapenhuset.

Hans son, Lars Ersson, var det som liknade Linné. Han hade kanske på sina resor till Upsala med järn sett Linné, kanske talat med honom.

Tänk! Knappt tio steg ifrån mig sutto skuggorna av män, som kanske sett dessa stora Sverges söner! Det var överväldigande.

Hos denne Lars Ersson hade stamfars stora svärd förmildrats till en käpp, och den gamles kortskaftade yxa hade blivit till en liten vacker pikhacka med sirater och slingor på. Han åt med silversked.

De började så småningom prata med låg röst. Och jag spände öronen, tills de susade, för att höra vad de talade om. De talade om hur de haft det i livstiden. Åltfar talade om, hur han odlade och röjde efter bäcken, som då var vassrik och nästan en vik av älven, så gott. Om hur Karl XI slogs med danskarna, och om två hans bröder, som gåvo sig till knektar, då indelningsverket ordnades. Han hade nog haft det svårt, men Karl XI var en bra kung - en duktig karl, en riktig bondkung. Och stamfar slog på värjan ett tag, och hans breda skärp knarkade bifall.

Värre hade hans son Eric Pehrsson haft det. Hans tre bröder fingo gå ut i kriget allihop, och ingen kom tillbaka. En son i granngården kom utfattig och lytt igen från Sibirien efter trettio år, och han berättade, att två av Eric's bröder fallit vid Poltava, och den tredje och yngsta hade frusit ihjäl i Tobolsk. Och ändå hade de det nästan bättre, än han som fick bli hemma. Där var det så svårt, som varken förr eller senare. Eric Pehrsson mäktade inte bruka stort mer än själva tomten och ett par vretar intill gården. Det fanns inte folk och inte hästar heller, för den del. Kreaturen togs till skatterna, och ändå stod fogden på kyrkvallarna, utmätte och pantade, mest var söndag. Efter freden som då äntligen kom, blev det att odla opp vretarna och täpporna till nyes, men det vart ju bättre sedan, snart nog.

Hans son, Lars Ersson, talade om sitt järn och sitt smide, och om Arvid Horn, som han beundrade. Han hade rest mycket på marknader med smide och hade sett Stockholms slott under byggnaden. Han talade om upproret 1743, hur det kom utsände från de övre socknarna, som hotade med att, om det fanns två karar i en gård, och den ene inte gick med, skulle de hänga den ene av dem i hans egen dörrgård. Men det vart inte så många med ändå. Prästen sade ifrån.

Hans son, Eric Larsson, hade varit med i kungsskjuts en gång, när Gustaf III skulle upp till Mora. Han fick Svarten sprängd på den resan, för resten. Han hade i alla fall fått se kungen, men tyckte att han såg ut som en spelevinker. Och två av hans söner hade dött i lantvärnssjukan ute vid Grisslehamn, till ingen nytta alls. Hade haft tio barn och smått om styvern för jämnan. Hade desslikes varit brydd för tredjedagsfrossan, som satte åt honom än mot elakt väder.

Hans son, Lars Ersson, talade om 1809 och eländet då. Han hade en gång sett Hans Järta i Falun på en marknad. I april 1813 bar soldaterna iväg åt Tyskland, och en del av dem kom aldrig igen, och dom, som varit fångar hos fransosen, kom inte igen förrän frampå våren 1815.

Farfar talade inte mycket. Han satt och strök sitt skägg och hörde lystet på, när de andra berättade. Självt hade han inte så mycket att komma med. Lantmäteriet var hans stora händelse. Men det var mannamån och orättvisa då som alltid. De fattigaste bönderna fick maka åt sig för de rikare. Självt vart han uppskuffad på lerknölnarna, där det bara växte i våtår, och fick lämna den bättre jorden åt de som viller var. Annars hade han mest tungt arbete att minnas och bekymmer. Sjuklig var han och hade frossa han också.

De andra talade om sina äventyr på forvägarna, och om spannmålsprisen, som än voro höga och än låga. "På min tid," sade Lars Ersson, "var rågen dyr. Jag fick 15 riksdaler banco på distingen i Upsala ett varv." Eric Pehrsson hade ätit barkbröd i flera vintrar, och talade vidare om, när fogden kom och vägde upp allt silver, som fanns i gårdarna "för att lösa ut kungen från turken". Alla plockade fram det de hade, men det steg inte vidare till pennings.

Det var egendomligt att höra dem sitta och jämföra tider, som ligga så långt bakom oss, och höra dem tala om händelser, som ägt rum för så länge sedan, med ögonvittnenas lugna språk. Så märkvärdigt! Där på skrindan, som jag själv körde i förrgår, sutto skuggor av män, som gått här på gården som ägare, den ene efter den andre, som tänkt och arbetat för dess fortvaro och utveckling, som efter far i en lång släktkädja ända upp till Karl XI:s tid. Så många år som gått, sedan den förste røjde upp nya vretar och reste en egen gård!

Och årena hade gått, och deras gestalter hade krökts under arbete och tunga. Och av alla dessa år och alla dessa dagar fanns inte ens skuggan kvar. Och av männen som arbetat endast tunna grå skuggor, genom vilka logväggens såtar och springor syntes. De hade gått före mig, och jag skulle gå efter dem. Vad var jag? Intet. Slakten var allt. Det blod, som gått genom deras ådror, medan de levde, gick nu igenom mina. Och när min tid var ute, skulle jag sitta ibland dem ute på gården om julnatten och tala om gården och dess öde. Vad skulle jag berätta? Så litet jag hade utträttat emot de! Jag skulle en gång sitta som den yngste och minste i laget och tiga.

"Vård och vako är vårt arbete." I vård och vako för gården, för jorden och för landet hade deras liv förrunnit och blivit stora.

Jag stirrade på dem tills ögonen svedo, och jag lyssnade girigt, lystet. Deras tal fyllde min själ med en stor känsla av samhörighet. Jag var en av dem, och i den stilla julnatten erfor jag en fläkt av allt levandes gemenskap. Mina fäders och all världens tankar voro mina.

Den stilla, vita, tysta julnatten tycktes mig i sina trögt framglidande timmar samla all den gångna tiden och mätta sig med all dess kraft och stora, förgätna arbete. Jag tyckte luften tätnade, och himlen sänkte sig ner för att lyssna. Och det vackra vita ljuset vart milt och dämpat som en gammal vitmenad kyrkas kalkdoftande dager. Tidens ström stannade, jag hörde röster från alla åldrar och alla tider, och alla dessa röster och tider voro släkt med varandra, och jag var släkt med dem. Jag hisnade.

Men så spratt jag till för ett stort och tungt klämtslag, och i samma stunden var allt borta, både utom och inom mig. Klockan var fyra på julmorgonen, och världen vaknade till en ny dag. Luften hävdes som om hela jorden hämtat andan. Det kändes att livet vaknade. Ljuset kallnade på något sätt, och stillheten slogs sönder av de hårda klämtslagen. Jag kände, hur människorna vaknade, och hur deras tankar vaknade och svärmade som malar ikring överallt, jagande ron och stillheten bort. Kreaturen började vakna i stall och ladugård, de dunkade i halmen och skakade sina bindslen. Tuppen ropade gällt och hårt, och en kall vindkåre föddes under bodbotten, rusade nymornad ut på fägården och började leka med några halmstrån.

EFTERLYSNING

Hej! Jag skulle vilja göra några efterlysningar.

Söker föräldrarna till Lars Persson Forsgren. Denne föddes i Folkärna ca 1752, död i Avesta 1810, gift med Stina Rundqvist, född 1752 i Avesta. Deras barn var Johan född 1780, Petrus född 1782 (min egen härstamning), Anders född 1790, Stina född 1787, död 1788.

Söker även föräldrarna till Johan Olofsson Rundqvist och även till hans hustru Elisabeth Andersdotter. Johan är född ca 1732, boende i Avesta och hans hustru föddes ca 1729. Är även intresserad av parets barn.

Johan George Lindbom, född 1751 i Stockholm (okänt vilken församling), gift 1776 i Hedemora med Anna Stina (Kristina) Rahm, född 1744 i Hedemora. Paret bodde i Bjurfors. När flyttade Johan från Stockholm till Avesta?

Tacksam för svar!

MATS DANIELSSON

Ejdervägen 46
123 49 FARSTA
tel 08-6718774, 6041918

Vem känner till något om:

Daniel Jönsson, född 1795 i Dalarna och Stina Persdotter, född 1797, som flyttade till Ramsele 1831.

Glädje Olof Olsson, född i Väsa, Älvdalen, flyttade till Norrtälje. Tog sig efternamnet Billing.

Glädje Anna Olsdotter flyttar till Matsbo Bruk.

Om någon känner till något om personerna ovan så kontakta

CARL BERGMAN

Åsen 4457
796 90 ÄLVDALEN
tel 0251-30066

Alla är släkt med varandra

— men frågan är bara hur?

LEKSAND.

Det var mycket trångt och mycket trivsamt i Släktforskarnas hus under den gångna helgen. Lördagen var den stora så kallade anbyttardagen då ett 70-tal släktforskare från när och fjärran bytte anor.

Det innebar att man tittade närmare på varandras forskningsresultat där en och annan fann att de hade samma härledning.

Släkt med varandra

Bo Lindwall, arkivarie i Släktforskarnas hus, beskriver dagens aktiviteter så här:

— Alla deltagarna har rötter i Dalarna och alla hittar också sina rötter. Antalet personer fördubblas för varje generation.

Tio generationer bakåt i tiden blir 1 000 personer.

I ett så litet land som Sverige är praktiskt taget alla släkt med varandra. Ett resultat som uppnås om man forskar tillräckligt långt bakåt i tiden!

Till "anbyttardagen" var släktforskarföreningarna i Dalarna inbjudna. Deltagare kom från föreningarna i Ovansiljan, Västerbergslagen, Folkarebygden, Släkt och bygd i Borlänge samt från Föreningen Dalfolk.

Finsk invandring

Under söndagen samlades intresserade i Samnäs skolas aula där Maud Wedin, kulturkonsult och finnmarksforskare från Mora, under förmiddagen talade bland annat över

Anbyttare. Kerstin Gustafsson, Borlänge, Björn Ruthberg, Stockholm och Bengt Eidler, Leksand, fördjupar sig i eventuella gemensamma anor.

ämnet "Finsk invandring till Mellansverige, byggnadsskick och traditioner".

Eftermiddagens föreläsning

handlade om "Finska ortnamn i Mellansverige".

GUNVOR OLARS
0247-15020

Red. anm. Barbro Vikström, Lena Berggren, Margaretha Lönn och undertecknad representerade föreningen vid anbyttarbordet och föreningshörnan. Vi träffade även på två medlemmar från vår förening. De flesta kom från Dalarna, det fanns även tillresta personer från tex Oxelösund, Västerås, Torshälla, Nyhammar, Karlskoga, Uppsala, Östhammar och från flera platser i Hälsingland.

Birgitta

Hur kunde de veta?

Utdrag: Dödbok Gräsö Annexförsaml. Upsala stift.

1869 April 4. Arbetaren Jan Erik Boman i Björnäs
43 år 2 mån. 8 dagar. Spårlöst försvunnen
dödsort obekant.

Bortgick från sin hemvist kl. 10 på
aftonen d. 4 april, för att stjäla
potatis på andra sidan sjön, och har
troligen på den svaga isen omkommit.

E. Bleckert

Ett tragiskt öde.

Under mina efterforskningar i Lindesberg församlings dödböcker avseende min hustrus anor, fann jag en liten notis om ett lindebarn som mördats av sin mor och begravt. En liten tid längre fram i samma bok fann jag så följande anteckning:

.....
År 1781 Inskrivningsnummer: 147

Barnamörderskan Pigan Stina Olsdotter hos M:r M Berggren i Staden

Född: Den 29 nov 1761 i Linde Gift eller ogift: Ogift

Barn: Ett mördat

Uppförande: Lefvat illa men led sitt straff med mycken undergifvenhet och förtröstan till nåden i Jeja

Dödsdag och ort: Den 7 november afrättades hon och brändes i bål

Ålder: 20 11/m

Begravningsdag: Den 7 nov brändes hon på afrättningsplatsen
.....

En i sanning fruktansvärd händelse, som man har svårt att förstå meningen i, och som ej lämnar en sentida släktforskare oberörd.

Per Berntson

Ont även på stenåldern

••• Stenåldersmänniskan hade starka tänder och aldrig tandvärk, tror vi. Men nu har det gjorts ett arkeologiskt fynd i Danmark som kullkastar det antagandet.

Fyndet är ett manskranium som hittats under en gånggrift från bondestenåldern vid Hulbjerg på Langeland. I kraniet finns ett tydligt borrhål på yttersidan av en kindtand, berättar tidningen *Landstingsvärlden* nr 16/1992.

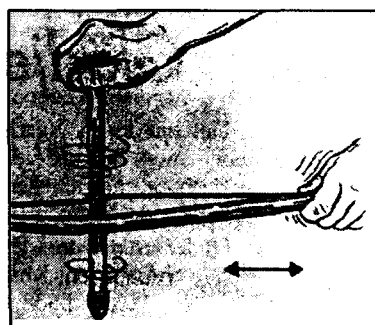
Tanden sitter på högra sidan av överkäken och

ingreppet har gjorts alldeles intill tandköttet.

Hålet är cirkelrunt och koniskt med en största diameter på fyra millimeter.

Mannen hade dåliga tänder. Det finns kraftiga kariesangrepp i bettet, särskilt i den utborrade tanden. Resultatet har troligen blivit en kronisk käkinflammation, med svåra smärtor som följde.

Ingreppet med borr har säkert varit ett försök att lindra plågor. Inuti borrhålet fann man en beläggning av tandsten, vilket bevisar

att patienten var i livet medan borrarborringen pågick, och även efteråt. Om han slapp tandvärken vet vi inte.

För att rekonstruera hur borrarborringen gick till tillverkade arkeologen *Claus Malmros* en enkel drillborr, med ledning av andra fynd från stenåldern. Det tog drygt fem minuter att göra ett hål exakt likadant som det i kraniet från Hulbjerg.

Detta kan var och en begrunda när vid nästa tandläkarbesök.

Diameter: 4 mm

LÄSTIPS

i andra medlemsblad

Det finns mycket mer att läsa i de olika medlemsbladen. Samtliga finns i **Släktforskarlokalen på Biblioteket**. Ett register med föreningarna uppställda länsvis finns i anslutning till pärnarna.

ALINGSÅS SLÄKTFORSKARE Nr 3 1994 (Alingsås Släktforskarförening) Ewert Fritzell: "Liten posthistoria". Jadwiga Kurowska: "Arkivguide för invandrarhistoria".

ALIR-ANOR Nr 3 1994 (Forskarföreningen ALIR) "Att veta sin plats i kyrkan".
Nr 4 1994 "Karl Tirén, en kulturperson att minnas."
Antavla för Karl Tirén 1869-1955.

ANBLADET Nr 47 1994 (Norrtälje Släktforskarförening) Anders Norborg: "Vem var min farfars mormors fabror?" Monica Johansson: "Kungliga sjukdomar och blesstyrer".

Nr 48 1994 Nils Sundelius: "Fallgropar i släktforskningen". **Antavlor**.

ANGELÄGET 5/94 (Sveriges Släktforskarförbund) Val och beslut vid Riksstämman. Medlemsorganisationer 1994.

ANGRIPEN 1994:3 (Malmö Släktforskarförening) Tapani Rossi: "Slaget vid Lund berörde både Finland och Malmö."

ANKNYTNINGEN Nr 3 1994 (Nyköpings-Oxelösunds Släktforskarclubb) Elis Härshammar:

"Rättsuppteckningar och lagböcker under äldre medeltid". Lennart Öjelind: "Mina anor från Stora Malm".

Nr 4 1994 Sven-Olof Jansson: "Lars Petter Eklundh - ett sörmländskt livsöde." **Antavla**.

ANROPET Nr 3 1994 (StorStockholms Genealogiska Förening) Chris Henning: "Armborst i lön". Roland Bergroth: "Barn eller tandverk. Karin hulp sigh sielff". Christopher von Warnstedt: "Kunglig stånddrabantkåren 1699-1837. Andra delen."

AROSIANA hösten 1994 (Västerås Släktforskarclubb) "Uppsala nya arkivcentrum." Christer Jacobsson: "Posthistoria".

DALFOLK Nr 2 1994 (Dalarnas Släkt-, Hembygds- och Emigrationsforskarförening) Emil Herlenius: "Anders Blomberg - sockenskräddare, predikant och emigrant". Olof Hansson: "Simon Jöransson Hack. Stenhuggaren från Estland som hamnade i Boda Kyrkby."

DISKULOGEN Nummer 34 1994 (Föreningen DIS) "Nya version 6.0 DISGEN." "Svenska invandrare i Syd Dakota."

GESTRICIA Nr 2 1994 (Gästriklands Genealogiska Förening) Eskil Tennemar: "När visgossen kom till byn". **Antavla**: Proband Svea Gustavsson, f 1830 i Gävle, med anor bl.a. från Norberg och Norrbärke.
Nr 3 1994 Eskil Tennemar: "Bönder som bönder". Gun Jansson: "Barnhusbarn". **Antavla**: Proband Margareta Kristina Lenströmer, f 1879 i Valbo. De flesta anorna kommer från Valbo.

JLS-NYTT Nr 58 1994 (Jämtlands Läns Släktforskarförening) Roland Backman: "Dataenkäten".
Nr 59 1994 "Alla dessa Blixar!" "Svenskbysläkter." Bengt Brügge: "Farbror John".

KALIXforskarNYTT Nr 3 1994 (Kalixbygdens Forskarförening) Hans Högdahl: "Johan Jacob Rutberg". Bengt-Göran Nilsson: "Karin Nilsdotter f 1742". **Medlemsförteckning**.

KGF-NYTT Nr 46 1994 (Kronobergs Genealogiska Förening) Annika Davidsson: "Från Dundee via Helsingör till Växjö. Slakten Wedderburne-Wederborg". KGF:s Databas.
Nr 47 1994 "Blandade underrättelser".

MARK-RÖTTER Nr 3 1994 (Marks Härads Släktforskarförening) K G Junhall: "Johan Gustaf Bennich".

MEDLEMSBLAD nr 65 1994 (Sällskapet Ane Finnvece) "Nationella dräkten." "Rättskipning på 1500-talet."
nr 66 1994 "Soldatinventering". "Torpinventering". **Medlemsförteckning**.

MEDLEMSBLAD N:o 3 1994 (Boden Överluleå Forskarförening) Arne Isaksson: "Det gamla Boden".
N:o 4 1994 Gun-Marie Åkerström: "Pesten 1710". Iris Vestbom: "Tjärbränning".

MEDLEMSBLAD nr 44 1994 (Hembygds och Släktforskar Nöskogs) Louise Mårtensson: "Kyrkbåtsolycka år 1701" och "Kyrkbåtsolycka år 1803".

MEDLEMSBLAD Nr 3 1994 (Föreningen Släkt och Bygd i Borlänge) Carl H Åkerstein: "Det gamla Bro". Inga Kaj: "Inflation i förnamn."

MEDLEMSBLAD 3/94 (Släktforskar i Uppland) Allan Andersson: "Att forska efter telefonkatalogens yrkesregister." "Om synen på kläder under 1700-talet."
4/94 "Då ett bageri var ett helt litet samhälle" av Märta Tamm-Götlind.

MEDLEMSBLAD 1992 (Våra Släkt- och Hembygdsforskar) Astrid Dalkarl: "Rian". Ewald Lager: "Bekolj-Juss och andra gårdsfarihandlare förr." **Medlemsförteckning**.

1993 Valda delar ur boken "Den svenska fåraherdens vägvisare och hemliga konst" sammanställda av Leif Paulin. **Medlemsförteckning**.

MEDLEMSBREV 25 aug 1994 och 25 okt 1994 (Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarklubb)
Medlemsinformation.

MEDLEMSTIDSKRIFT Nr 6 1994 (Sällskapet Släktforskarna Fagersta) Tage Jakobsson: "En älgjakt för 150 år sedan."

MGF-NYTT Nr 3 1994 (Midälva Genealogiska Förening) Barbro Andersson: "Lovia Ulrica - sundsvallsbornas gamla kyrka. Noteringar apropå en 1700-tals orgel." Lena Lundins anor. Proband är Ida Persson, f 1899 i Njurunda (Y).

Nr 4 1994 Barbro Andersson: "Att återupptäcka vår historia kan vara att levandegöra sin släktforskning." Lars Lundqvists anor. Proband är Frida Johanna Övergren, f 1871 i Borhsjö (Y).

PLF-NYTT nr 30 1994 (Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum) PLF:s Databas 1994-08-21.
nr 31 1994 Sammandrag av PLF:s Databas 1994-10-27.

ROJS NR 3 1994 (Ramsele/Junsele Släktforskarförening) Några händelser ur Ådals-Lidens församlings dödböcker sammanställda av Magnus Johansson.

SLÄKT OCH HEMBYGD Nr 11 1994 (Åsens Släkt och Hembygdsförening) "Grund Anders Olsson, en stor nykterhetskämpe och baptist från Åsen" av Stig Ohlson. "Slätterkojan vid Gessisjön" av Ae. "Ett soldatkontrakt."

SLÄKTBITEN 3 1994 (Forskarföreningen Släkt o Bygd, Bollnäs) "Dansbaneeländet på 1920-talet" av Roland Christiansson. "Hur jag hittade en nunna i släkten" av Solveig Sonevik.

SLÄKTDATA Nr 3 1994 (Föreningen Släktdata) "Datakommunikation via telenätet" av Björn Bergdahl. "Okänd fader" av Birgitta Nilsson.

SLÄKTEN Nr 40. 1994 (Södra Västerbottens Släktforskare) Staffan Bengtsson fortsätter sin artikel om "Gamla borgarsläkter i Umeå stad".

SLÄKTFORSKAREN Nr 53 1994 (Västerbergslagens Släktforskare) Gunnel Lundquist: "Tre Lars Larsson och fyra Mats Matsson. Ljusnarsberganor."

SLÄKT-historiskt FORUM 4/94 (Sveriges Släktforskarförbund) "1900-talets kyrkobokföring II" av Nils Marelius och Björn Fyrlund. "Riksstämman i Örnsköldsvik 1994".

Nr 5/94 "Rapport från bouppteckningarnas värld - ett projekt går vidare" av Barbro Lunsjö.

SLÄKTPOSTEN Nr 2. 1994 (Nässjöbygdens Genealogiska Förening) Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund. nr 6531, N Solberga, S Vedbo hd, E A Lönnerholm.

SLÄKTSPEJAREN Nr 6 1994 (Vasanejdens Släktforskare) "Hembygdsarbete" av Göran Berglund.
Nr 7 1994 "Runö: - Ett bysamhälle känd redan under neolitisk tid:" av Göran Berglund. **Antavla:** Cederbergiska släktens ättlingar i Kaurajärvi, Vörå. "Från Landbönder under Kimo Bruk till hemmansägare år 1876" av Ewald Lager.
Nr 8 1994 Antavla: Ättlingar till Waldeman - Walderman från Ingermanland.

Oj, HAN var en HON...

● Bäckaskogskvinnan, ett av Historiska museets i Stockholms paradnummer, hittades på 1940-talet.

Länge kallades gravfyndet för Bäckaskogsmannen, för tillsammans med skelettet hittades två vapen. Dessutom var skelettet stort och hade kraftiga ögonbågar, vilket brukar karaktärisera män. 1970 kunde man konstatera att mannen hade fött barn.

Stenålderskvinnor gick kanske på jakt? Lyssnade de inte tillräckligt på sina biologiska signaler då heller?

